

TRANSSOOLISED

Aruanne Euroopa Nõukogu LGBT* diskrimineerimisvastaste soovitude ja selle lisa (Rec(2010)5) täitmise kohta Eestis annab põhjaliku ülevaate Eesti õigusest ja halduspraktikast võrdse kohtlemise valdkonnas. Aruanne katab kõiki eluvaldkondi ja analüüsib LGBT inimeste õigusi ja õiguste kaitset lähtuvalt soovitude kõikidest aspektidest. 2012. aasta lõpust on Euroopa Nõukogu teinud nende soovitude täitmise üle ka järelevalvet. Eesti Inimõiguste Keskuse aruanne pakub selleks sõltumatut hinnangut.

SEADUSANDLUS

Eesti seadusandlus küll transsoolise mõistet ei defineeri, kuid üldiselt mõistetakse selle all meest või naist, kelle bioloogiline sugu ja soodentiteet on omavahel vastuolus ning kes võib soovida jäädavalt muuta oma bioloogilist sugu ja väliseid sootunnuseid, et hakata elama vastassoo rollis.

Eestis reguleerib sookorrigeerimisega seonduvat sotsiaalministri määrus „Soovahetuse arstlike toimingute ühtsed nõuded“, mis pärineb aga juba 1999. aastast ja reguleerib vaid soovahetuse meditsiinilisi eeldusi ja soovahetuse lubatavuse üle otsustava arstliku ekspertiisikomisjoni tegevust. Teemasse puutuvateks seadusteks on veel nimeseadus ja perekonnaseadus, samuti isikuandmete kaitse seadus ning valitsuse määrus põhikooli ja gümnaasiumi lõputunnistuse vormide kohta.

VALDKONNA PROBLEEMID

Valdkonna probleemid puudutavad eelkõige tervishoiuteenuste kättesaadavust. Eesti ravikindlustus toetub solidaarsuse põhimõttele ja seega peaks transinimestel olema tagatud juurdepääs teenustele samadel alustel kui kõigil teistel. Tegelikuses on esinenud juhtumeid, kus isikutele, kes soovivad soovahetusoperatsiooni läbida, on keeldutud osutamast protseduure põhjendusel, et tegemist on esteetilise, mitte meditsiinilise küsimusega.

Samuti on vastuseta küsimused, kas arstliku ekspertiisikomisjoni otsusega sugu vahetanud inimest tuleb abielu sõlmimisel käsitleda naise või mehena, kuidas mõjutab soovahetus vanema ja lapse suhet ning kas abielu muutub kehtetuks, kui sugu vahetab juba abielus olev inimene.

Praktikas on transsoolised inimesed kogunud probleeme ka juba kord välja antud haridusdokumentidel nime vahetamisega, kuna küsimust reguleeriva sätte sisu jätab tõlgendamisruumi ja on olnud juhtumeid, kus isikud pole saanud muudetud andmetega diplomit, mille esitamine on aga kohustuslik näiteks avalikus sektoris töötamiseks. Seega pole piisavalt kaitstud isiku delikaatsed isikuandmed.

Eesti olukord transsooliste inimeste õiguste tagamisel on ebarahuldav ja transsoolistel inimestel puudub sugu vahetades demokraatlikule ühiskonnale omane õiguskindlus. Riik ei ole teadvustanud valdkonna probleeme ega otsinud neile seadusandlike ja rakenduslike lahendusi.

* Rahvusvaheliselt kasutatav lühend tähistamaks lesbisid, geisid, biseksuaale ja transinimesi.

> SOOVITUSED VALITSUSELE

- välja töötama üldise seaduse või seadusi, mis reguleeriks soovahetusoperatsioone ja vastavaid soovahetuse teenuseid, kaasa arvatud psühholoogilisi, endokrinoloogilisi ja kirurgilisi teenuseid;

- kaasama vastavasse seadusesse selge mõtte ja sõnastuse, et peale soovahetusoperatsiooni läbimist ja selle seadusjärgset tunnustamist võib isik sõlmida abielu peale soovahetust temaga vastassoost oleva isikuga;

- kokku kutsuma ümarlaua, mis koosneb riigi esindajatest ning transinimeste õiguste toetajatest ja inimõigusorganisatsioonidest, et arutada teemasid, mida seadus praegu piisavalt ei käsitle, näiteks soovahetuse mõju lapse ja vanema suhtele ja abielu staatust peale ühe abikaasa soovahetust.

